

บทที่ 2

ประเภทและความสำคัญของวันถึงกำหนดชำระเงิน

1. ประเภทของวันถึงกำหนดชำระเงิน

ประเภทของวันถึงกำหนดชำระเงินตามที่ได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณีดังต่อไปนี้

1. กรณีลงวันถึงกำหนดชำระเงินไว้โดยชัดเจน
2. กรณีไม่ลงวันถึงกำหนดชำระเงิน

1.1 กรณีลงวันถึงกำหนดชำระเงินไว้โดยชัดเจน

เนื่องจากตราสารที่จะถือว่าเป็นตั๋วแลกเงินนั้นต้องมีรายการครบถ้วนตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ จึงจะมีผลสมบูรณ์เป็นตั๋วแลกเงิน และวันถึงกำหนดชำระเงินในตั๋วแลกเงินนั้นเป็นรายการสำคัญประการหนึ่งที่มีในตัวแลกเงิน ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 909 ดังต่อไปนี้

"อันตั๋วแลกเงินนั้น ต้องมีรายการดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (1) คำบอกชื่อว่าเป็นตั๋วแลกเงิน
- (2) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอน
- (3) ชื่อ หรือยี่ห่อผู้จ่าย
- (4) วันถึงกำหนดชำระเงิน
- (5) สถานที่ชำระเงิน
- (6) ชื่อ หรือยี่ห่อผู้รับเงิน หรือคำจัดแจ้งว่าให้ชำระเงินแก่ผู้ถือ
- (7) วันและสถานที่ออกตั๋วเงิน"

วันถึงกำหนดชำระเงินซึ่งเป็นรายการในตัวแลกเงินที่เป็นสาระสำคัญของความเป็นตั๋วกฎหมายได้มีการกำหนดถึงอย่างของวันถึงกำหนดชำระเงินไว้เป็น 4 อย่าง ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 913 ดังนี้

"อันวันถึงกำหนดของตั๋วแลกเงินนั้น ท่านว่ายอมเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวต่อไปนี้
คือ

- (1) ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หรือ
- (2) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น หรือ
- (3) เมื่อทวงถาม หรือเมื่อได้เห็น หรือ
- (4) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่ได้เห็น"

วันถึงกำหนดใช้เงินทั้ง 4 อย่างดังกล่าว แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. วันถึงกำหนดใช้เงินที่มีถึงกำหนดแน่นอน ได้แก่ วันถึงกำหนดใช้เงินใน (1) และ (2)
นั่นคือ ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้และเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น

2. วันถึงกำหนดใช้เงินที่ถึงกำหนดไม่แน่นอน ได้แก่ วันถึงกำหนดใช้เงินใน (3) และ (4)
ได้แก่ เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น และเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น

เหตุที่อาจแบ่งวันถึงกำหนดใช้เงินเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังกล่าว เนื่องจากวันถึงกำหนดใช้เงินที่ถึงกำหนดแน่นอนนั้น เป็นวันถึงกำหนดใช้เงินที่สามารถทราบวันที่ต้องใช้เงินตามตั๋วแลกเงินนั้นได้โดยชัดเจนว่าเป็นวันใด แต่วันถึงกำหนดใช้เงินที่ถึงกำหนดไม่แน่นอนนั้น เป็นวันถึงกำหนดใช้เงินที่ยังไม่อาจทราบวันถึงกำหนดใช้เงินได้โดยชัดเจนแน่นอน เนื่องจากตั๋วแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น ผู้ทรงต้องทำการทวงถามให้ใช้เงินตามตั๋วแลกเงินนั้น หรือยื่นตั๋วแลกเงินเพื่อให้ผู้จ่ายใช้เงินตามตั๋วแลกเงินนั้นก่อน จึงจะสามารถทราบได้ว่าวันถึงกำหนดใช้เงินของตั๋วแลกเงินดังกล่าวเป็นวันใด แต่สำหรับตั๋วแลกเงินที่ถึงกำหนดใช้เงินเมื่อได้เห็นนั้นผู้ทรงต้องยื่นตั๋วเพื่อให้ใช้เงินภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัวดังกล่าว ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 944 ประกอบมาตรา 928 และตั๋วแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็นนั้น ผู้ทรงต้องนำตัวดังกล่าวไปยื่นให้ผู้จ่ายเห็นตัวก่อน แล้วจึงเริ่มนับระยะเวลาตามที่ได้กำหนดไว้ตามตัว ซึ่งผู้ทรงต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรองภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัว ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 928

ทั้งนี้ เนื่องจากในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ศึกษาเฉพาะกรณีตั๋วแลกเงินซึ่งมีวันถึงกำหนดแน่นอน อันได้แก่ ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้และเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น แต่เนื่องจากเพื่อให้เกิดความเข้าใจโดยละเอียดจึงได้อธิบายวันถึงกำหนดใช้เงินทั้ง 4 อย่างดังต่อไปนี้

1.1.1 ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้

ตั๋วแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดชำระเงินในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หมายความว่าถึงตั๋วแลกเงินที่ผู้สั่งจ่ายได้ระบุไว้อย่างชัดเจนแน่นอนว่าให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองจ่ายเงินตามคำสั่งในวัน เดือน ปี ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะเป็นวันที่แน่นอนอันเป็นวันตามปฏิทิน เช่น ให้ผู้จ่ายจ่ายเงินในวันที่ 25 พฤศจิกายน 2548 หรือจะเป็นวันอื่น ๆ ที่อาจกำหนดได้โดยแน่นอนแม้ไม่ใช่วันตามปฏิทิน เช่น เป็นวันเทศกาลต่าง ๆ ที่ย่อมกำหนดได้โดยแน่นอน เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น แต่อาจมีปัญหากว่าการระบุวันถึงกำหนดชำระเงินเป็นวันเทศกาลโดยที่ไม่ระบุว่าเป็นวันเทศกาลนั้น ๆ ในปีใด จะถือว่าเป็นการระบุวันถึงกำหนดชำระเงินในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้หรือไม่ เหตุเพราะว่าจะเป็นการชัดเจนหรือไม่ว่าตั๋วแลกเงินดังกล่าวจะถึงกำหนดชำระเงินในวันใด

ตั๋วแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดชำระเงินในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ นั้น ถือว่าเป็นตั๋วที่มีวันถึงกำหนดโดยแน่นอนชัดเจน ผู้ทรงตั๋วจะทราบถึงวันถึงกำหนดชำระเงินของตัวดังกล่าวได้โดยดูได้จากหน้าตัวนั้น ซึ่งตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา มาตรา 3-108 (b)¹ ถือเป็นตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดชำระเงินในวันที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน (payable at a definite time) เช่นเดียวกันกับวันถึงกำหนดชำระเงินในวันใดวันหนึ่งนับแต่วันที่ลงในตั๋วและในวันใดวันหนึ่งนับแต่ได้เห็น ตามมาตรา 913 (2) และ (4) ในกฎหมายอังกฤษได้บัญญัติไว้ในมาตรา 3 (1)² ถือว่าเป็นตั๋วแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดชำระเงินโดยแน่นอน (at a fixed date) ส่วนในอนุสัญญากรุงเฮกได้บัญญัติไว้ในมาตรา 32³ เป็นวันถึงกำหนดชำระเงินในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้โดยแน่นอน (payable on a fixed date) เช่นเดียวกัน

¹ Article 3 Section 3-108 (b), Uniform Commercial Code (UCC)

"A promise or order is "payable at a definite time" if it is payable on elapse of a definite period of time after sight or acceptance or at a fixed date or dates or at a time or times readily ascertainable at the time the promise or order is issued, ..."

² Section 3 (1), Bill of Exchange Act, 1882

"A bill of exchange is ... it is addressed to pay on demand or at a fixed or determinable future time..."

³ Article 32, Hauge Convention

"A bill of exchange may be drawn payable on a fixed date ; at a certain time after date ; at sight ; at a certain time after sight."

ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในวันใดวันหนึ่งที่ได้กำหนดไว้ นั่นถือเป็นหน้าที่ที่มีกำหนดระยะเวลาการชำระเงินตามวันแห่งปฏิทิน ตามมาตรา 204⁴ ซึ่งหากลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดจะตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้ โดยมีต้องทำหนังสือทวงถามให้ชำระหนี้ก่อน และในกรณีที่ผู้ส่งจ่ายได้ระบุนถึงกำหนดใช้เงินในวันในอนาคต กฎหมายถือว่าเป็นกรณีที่เป็นเงื่อนไขระยะเวลาการชำระหนี้ที่ลูกหนี้ได้กำหนดระยะเวลาไว้ ซึ่งลูกหนี้จะได้รับประโยชน์จากเงื่อนไขดังกล่าว เนื่องจากเจ้าหนี้จะไม่อาจทวงถามให้ปฏิบัติการชำระหนี้ก่อนถึงเวลาที่กำหนดได้ ดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 942 วรรคแรก⁵ ซึ่งห้ามมิให้บังคับให้ผู้ทรงตัวแลกเงินรับเงินใช้ก่อนตัวเงินถึงกำหนด

แม้ว่าเงื่อนไขระยะเวลาการชำระหนี้จะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายลูกหนี้ก็ตาม แต่ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินผู้เป็นลูกหนี้ตามตัวแลกเงินนั้นอาจไม่กำหนดเงื่อนไขระยะเวลาในการชำระหนี้ก็ได้ ซึ่งจะเป็นกรณีที่ผู้ส่งจ่ายตัวได้ระบุนถึงกำหนดใช้เงินเป็นวันเดียวกับวันที่ออกตัวก็ได้ โดยจะถือได้ว่าหนี้ดังกล่าวนั้นได้ถึงกำหนดชำระโดยทันที ซึ่งเจ้าหนี้ตามตัวหรือคือผู้ทรงตัวนั้นต้องนำตัวแลกเงินดังกล่าวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินในวันนั้น หากเป็นกรณีที่วันที่ผู้จ่ายออกตัวเป็นวันที่ผู้ทรงได้รับตัวแลกเงิน ผู้ทรงจำต้องนำตัวนั้นไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินทันทีในวันนั้น ซึ่งจะเป็นผลดีกับผู้ทรงตัวแลกเงินเนื่องจากจะได้รับการชำระหนี้ตามตัวนั้นโดยทันทีเช่นเดียวกัน แต่ผู้ทรงจะไม่ได้รับประโยชน์จากดอกเบี้ยตามตัว เหตุเพราะวันที่ออกตัวกับวันถึงกำหนดใช้เงินนั้นเป็นวันเดียวกัน

⁴ มาตรา 204 บัญญัติว่า

"ถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว และภายหลังแต่นั้นเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ไซ้ ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดเพราะเขาเตือนแล้ว

ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยมิพักต้องเตือนเลย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนดเวลาลงไว้อาจคำนวณนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้บอกกล่าว"

⁵ มาตรา 942 วรรคแรก บัญญัติว่า

"อันจะบังคับให้ผู้ทรงตัวแลกเงินรับเงินใช้ก่อนตัวเงินถึงกำหนดนั้น ท่านว่าหากอาจจะทำได้ไม่"

1.1.2 เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในตัว

วันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัว หมายความว่า ตัวแลกเปลี่ยนนั้นมีวันถึงกำหนดใช้เงินที่ต้องคำนวณนับระยะเวลาจากวันที่ที่ได้ลงในตัวไปจนครบ ระยะเวลาที่ผู้จ่ายได้กำหนดไว้ จึงจะถือว่าเป็นวันที่ต้องมีการใช้เงินตามตัวแลกเปลี่ยนนั้น เช่น ให้จ่ายเงินเมื่อครบกำหนด 90 วันนับแต่วันออกตัว เมื่อผู้ทรงตัวได้รับตัวไว้ ผู้ทรงต้องคำนวณนับ ระยะเวลาดังกล่าวให้ครบระยะเวลา 90 วัน นับแต่วันที่ออกตัวจึงจะถือว่าเป็นวันที่ครบกำหนดนั้นเป็น วันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน โดยในการนับระยะเวลานั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์แห่งมาตรา 193/3 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า

"ถ้ากำหนดระยะเวลาเป็นวัน สัปดาห์ เดือนหรือปี มิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้น รวมเข้าด้วยกัน..."

ดังนั้นในการนับระยะเวลานั้นจึงให้นับวันรุ่งขึ้นเป็นวันแรก ยกตัวอย่างเช่น เมื่อครบ 5 วันนับแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2548 ให้เริ่มนับวันที่ 2 ธันวาคม 2548 เป็นวันแรกแห่งการเริ่มต้นนับ ดังนั้นวันที่ถึงกำหนดการใช้เงินย่อมเป็นวันที่ 6 ธันวาคม 2548 เป็นต้น

วันถึงกำหนดใช้เงินอย่างนี้ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา มาตรา 3-108 (b)⁶ ถือว่าเป็นวัน ถึงกำหนดใช้เงินที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอนเช่นเดียวกันกับตัวแลกเปลี่ยนที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในวัน ใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ ตามมาตรา 913 (1) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

คงมีปัญหว่าวันที่ลงในตัวนั้นจำเป็นต้องเป็นวันที่ออกตัวหรือไม่ หรืออาจเป็นวันใดวันหนึ่ง ตามที่ผู้สั่งจ่ายได้ระบุลงในตัวแลกเปลี่ยนนั้น เห็นวันที่ลงในตัวนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นวันที่ออกตัวเพียงกรณี เดียวเท่านั้น หากแต่อาจเป็นวันที่ผู้สั่งจ่ายระบุไว้ก็ได้ เช่น เมื่อครบ 30 วันนับแต่วันที่ 8 กันยายน 2548 หรือวันที่ลงในตัวนั้นจะเป็นวันเทศกาลที่เป็นวันที่มีกำหนดโดยแน่นอนก็ย่อมได้ เช่น ภายใน 15 วันนับแต่วันรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2548

⁶ Article 3 Section 3-108 (b), Uniform Commercial Code (UCC)

"A promise or order is "payable at a definite time" if it is payable on elapse of a definite period of time after sight or acceptance or at a fixed date or dates or at a time or times readily ascertainable at the time the promise or order is issued, ..."

ดังนั้นวันที่ลงในตัวนั้นจึงสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี⁷ คือ

- 1) เป็นวันที่ออกตัวนั่นเอง
- 2) เป็นวันที่ผู้ส่งจ่ายได้กำหนดให้เป็นวันเริ่มต้นนับกำหนดเวลาที่ได้ระบุไว้

แต่ในกรณีที่มิได้กำหนดวันถึงกำหนดใช้เงินในกรณีอื่นเป็นพิเศษไว้ ก็ต้องถือว่าวันที่ได้กำหนดไว้คือวันที่ได้ออกตัวแลกเงินนั้น

ในกรณีที่ผู้ส่งจ่ายได้ระบุว่า "ให้ใช้เงินภายในกำหนด...วัน นับแต่วันที่..." จะถือเป็นตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัวหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าการที่ตัวแลกเงินได้ระบุดังกล่าวมิใช่กรณีที่ในวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัว เนื่องจากข้อความดังกล่าวมิได้เป็นการแน่นอนชัดเจนว่าจะให้ใช้เงินในวันใด เนื่องจากเป็นข้อความที่เปิดโอกาสให้ผู้จ่ายใช้เงินในวันใดก็ได้ แต่ต้องก่อนวันที่จะครบช่วงเวลาที่กำหนด เช่น ให้ใช้เงินภายในกำหนด 10 วัน นับแต่วันที่ 1 มกราคม ซึ่งผู้จ่ายจะใช้เงินในวันใดก็ได้ นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม เป็นต้นไป จนถึงวันที่ 11 มกราคม และเป็นการไม่แน่นอนว่าผู้ทรงจะต้องนำตัวดังกล่าวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินในวันใด เนื่องจากผู้จ่ายมีโอกาสใช้เงินได้ในทุกวันที่ตั้งแต่ก่อนวันที่ 11 มกราคม เท่านั้น ดังนั้นข้อความที่ใช้ในตัวแลกเงินอย่างนี้จะต้องเป็นข้อความที่แน่นอนชัดเจนว่าผู้จ่ายต้องจ่ายในวันใด เช่น "เมื่อครบ 3 เดือน นับแต่วันที่ 1 มกราคม" ซึ่งจะเป็นการแน่นอนว่าวันที่จะครบกำหนด 3 เดือนนั้นคือวันใด หรือข้อความว่า "ในวันที่ครบกำหนด...วัน/เดือน นับแต่วันที่..." หรือข้อความประการใดที่เป็นการแน่นอนชัดเจนว่าผู้ทรงต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินในวันใด และผู้จ่ายต้องทำการใช้เงินในวันใด ดังนั้นหากตัวแลกเงินนั้นได้ระบุข้อความดังกล่าวไว้จะเป็นกรณีที่ตัวแลกเงินนั้นมีวันถึงกำหนดใช้เงินที่ไม่แน่นอน ซึ่งเป็นการขัดกับสภาพของตัวแลกเงินที่ต้องการความแน่นอนในการกำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาในตัวแลกเงินแต่ละฝ่าย และไม่อาจถือได้ว่าเป็นกรณีไม่ได้ลงวันถึงกำหนดใช้เงินตามมาตรา 910 วรรคสอง เนื่องจากในกรณีนี้ถือได้ว่าได้ลงวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ แต่วันถึงกำหนดใช้เงินที่ลงนั้นไม่อาจใช้ได้ เนื่องจากไม่อาจทำให้ทราบได้ว่าต้องใช้เวลาในวันใด ซึ่งจะส่งผลให้ตราสารนั้นไม่สมบูรณ์ในฐานะตัวแลกเงิน เนื่องจากถือว่ามีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 909 คือขาดวันถึงกำหนดใช้เงินตามมาตรา 909 (4)

⁷ สหธน รัตนไพจิตร, หลักกฎหมายตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2547) น.85.

ในกฎหมายอังกฤษนั้น ได้มีคดี Williamson v. Rider (1963) ซึ่งศาลอุทธรณ์ได้พิจารณาว่าตั๋วสัญญาใช้เงินที่ได้ระบุว่า "ในวันหรือก่อนวันที่ 31 ธันวาคม 1956" (on or before 31st December 1956) เป็นตั๋วแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในวันที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน (at a fixed date) หรือในเวลาที่ได้กำหนดไว้ในอนาคต (determinable future time) หรือไม่ ซึ่งศาลอุทธรณ์ได้มีคำพิพากษาวินิจฉัยว่าในกรณีดังกล่าวไม่ใช่ตั๋วแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในวันที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน (at a fixed date) หรือในเวลาที่ได้กำหนดไว้ในอนาคต (determinable future time) ซึ่งมีผลทำให้ตั๋วสัญญาใช้เงินนั้นไม่สมบูรณ์ในฐานะเป็นตั๋วแลกเงิน⁸

มีข้อสังเกตว่าตั๋วแลกเงินอย่างนี้ หากผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังมิได้กำหนดให้ต้องนำตัวไปให้ผู้จ่ายรับรอง ผู้ทรงไม่จำเป็นต้องนำตัวดังกล่าวไปให้ผู้จ่ายรับรองการใช้เงิน เนื่องจากมิได้เป็นตั๋วที่จำเป็นต้องมีการรับรองโดยสภาพ อันได้แก่ตั๋วแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่ได้เห็น ซึ่งแม้ตัวสองอย่างนี้จะเป็ตั๋วที่ต้องมีการคำนวณระยะเวลาตามที่ผู้ส่งจ่ายกำหนดเช่นเดียวกันก็ตาม แต่ก็มีควมแตกต่างกันเนื่องจากตั๋วที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็นนั้น ผู้จ่ายจำเป็นต้องเห็นตัวดังกล่าวก่อน เมื่อผู้จ่ายได้เห็นตัวแลกเงินแล้วและได้ทำการรับรองว่าจะจ่ายเงินตามตัว ระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้จึงจะเริ่มนับ แต่ตั๋วที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่วันที่ลงในตัวนั้น ผู้ทรงไม่จำเป็นต้องนำตัวไปให้ผู้จ่ายรับรองแต่อย่างใด และระยะเวลาที่กำหนดไว้ นั้นจะเริ่มนับทันทีนับแต่วันที่ได้ลงในตัว

วันถึงกำหนดเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัว ในกฎหมายอังกฤษ มาตรา 11⁹ ได้บัญญัติว่าเป็นตั๋วแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในเวลาที่ได้กำหนดไว้ในอนาคต (determinable future time) ในกฎหมายสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 3-108 (b)¹⁰ ถือเป็น

⁸ McLoughlin, James, Introduction to Negotiable Instruments, (London: Butterworths, 1975) p.42.

⁹ Section 11, Bill of Exchange Act, 1882

"A bill is payable at a determinable future time within the meaning of this Act which is expressed to be payable---

(1) At a fixed period after date or sight."

¹⁰ Article 3 Section 3-108 (b), Uniform Commercial Code (UCC)

ตั๋วแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในวันที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน (payable at a definite time) และในอนุสัญญากรุงเฮกได้บัญญัติไว้ในมาตรา 32¹¹ เป็นกรณีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่กำหนดไว้โดยแน่นอน (at a certain time after date)

1.1.3 เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น

วันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น เป็นประเภทของวันถึงกำหนดใช้เงินที่แตกต่างจากวันถึงกำหนดใช้เงินประเภทอื่น เนื่องจากวันถึงกำหนดใช้เงินประเภทในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ , เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น และเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็นนั้น เป็นวันถึงกำหนดใช้เงินที่สามารถกำหนดวันได้โดยแน่นอน แต่สำหรับวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็นนั้นจะไม่มีวันที่จะสามารถกำหนดได้ว่าตั๋วแลกเงินดังกล่าวจะถึงกำหนดใช้เงินในวันใดโดยแน่นอน ทั้งนี้ วันที่ต้องชำระเงินตามตัวนั้นจะมีขึ้นเมื่อผู้ทรงตัวได้ทำการทวงถามให้ผู้จ่ายจ่ายเงินตามตัวหรือเมื่อผู้ทรงได้ยื่นให้ผู้จ่ายได้เห็นตัวนั้น ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้ทรงแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยผู้จ่ายย่อมไม่อาจทราบได้ว่าผู้ทรงจะทวงถามให้จ่ายเงินตามตัวนั้นเมื่อใด

คำว่า "เมื่อทวงถาม" หมายความว่าเมื่อผู้ทรงได้ทวงถามการจ่ายเงินต่อผู้จ่าย เพื่อให้ผู้จ่ายใช้เงินตามตั๋วแลกเงินนั้น ส่วนคำว่า "เมื่อได้เห็น" หมายความว่าเมื่อผู้ทรงได้นำตัวไปยื่นเพื่อให้ผู้จ่ายใช้เงิน มิใช่ผู้จ่ายไปเห็นตัวของผู้ทรงเอง¹²

"A promise or order is "payable at a definite time" if it is payable on elapse of a definite period of time after sight or acceptance or at a fixed date or dates or at a time or times readily ascertainable at the time the promise or order is issued, ..."

¹¹ Article 32, Hauge Convention

"A bill of exchange may be drawn payable on a fixed date ; at a certain time after date ; at sight ; at a certain time after sight."

¹² เสาวนีย์ อัสวโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542) น.89.

1.1.4 เมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็น

วันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็น หมายความว่าถึง ตัวแลกเปลี่ยนที่ผู้ทรงตัวมีหน้าที่นำตัวแลกเปลี่ยนนั้นไปให้ผู้จ่ายเห็นตัว เมื่อผู้จ่ายได้เห็นตัวจึงเริ่มนับระยะเวลาตามที่ได้กำหนดไว้ตามตัวและผู้จ่ายจะต้องชำระเงินเมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าว ซึ่งวันนั้นจะถือเป็นวันที่ตัวแลกเปลี่ยนถึงกำหนดใช้เงิน เช่น ผู้ส่งจ่ายระบุว่า "ให้ผู้จ่ายจ่ายเงินภายใน 90 วันนับแต่วันที่ได้เห็นตัว" เมื่อผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแล้วจึงจะเริ่มนับระยะเวลา 90 วันนับแต่วันที่ผู้จ่ายได้รับรองตัว

ดังนั้นคำว่า "นับแต่ได้เห็น" จึงหมายถึงนับแต่วันที่ผู้จ่ายได้เห็นตัว ซึ่งผู้จ่ายต้องทำการรับรองว่าจะจ่ายเงินตามตัวที่ตนได้เห็น แล้วจึงเริ่มต้นนับระยะเวลาตามที่กำหนดในวันซึ่งผู้จ่ายได้รับรอง ตัวแลกเปลี่ยนประเภทนี้จึงเป็นตัวที่ต้องมีการรับรองโดยสภาพ ซึ่งหมายความว่าจำต้องมีการรับรองตัวเพื่อกำหนดวันเริ่มต้นนับวันถึงกำหนดใช้เงินตามตัว และผู้ทรงยอมมีหน้าที่ที่จะต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายทำการรับรองตัวนั้น

ตัวแลกเปลี่ยนที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็น ผู้ทรงต้องนำตัวดังกล่าวไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรองภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัว ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 928 ซึ่งบัญญัติว่า

"ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนอันสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งนับแต่ได้เห็นนั้น ต้องนำตัวเงินยื่นเพื่อรับรองภายในหกเดือนนับแต่วันที่ลงในตัวเงิน หรือภายในเวลาช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้ส่งจ่ายจะได้ระบุไว้"

เหตุที่กฎหมายได้กำหนดเวลาให้ผู้ทรงต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายทำการรับรองภายใน 6 เดือน เพราะหากผู้ทรงเก็บตัวดังกล่าวไว้จนเนิ่นนานจนเกินไปจะเป็นการขัดกับวัตถุประสงค์ของตัวแลกเปลี่ยนที่มีขึ้นเพื่อใช้ในการชำระหนี้ และยังสร้างภาระให้กับผู้จ่ายเงินที่จำต้องเตรียมที่จะชำระหนี้เป็นเวลานานเกินกว่าที่ควรจะเป็นและอาจต้องแบกรับภาระดอกเบี้ยหากได้กำหนดไว้ตามตัวแลกเปลี่ยนนั้นอีกด้วย ทั้งนี้ย่อมขัดกับสภาพตราสารที่มีขึ้นเพื่อใช้ในทางการค้า ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวนั้นกฎหมายบัญญัติให้นำไปใช้กับตัวแลกเปลี่ยนที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อได้เห็น โดยอาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ตามที่มาตรา 944 ได้บัญญัติว่า

มาตรา 944 "อันตัวแลกเปลี่ยนซึ่งให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นนั้น ท่านว่ายอมจะพึงใช้เงินในวันเมื่อยื่นตัว ทั้งนี้ต้องยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาซึ่งบังคับไว้เพื่อยกรยื่นรับรองตัวเงินชนิดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นนั้น"

วันถึงกำหนดใช้เงินประเภทนี้เป็นการให้เวลาผู้จ่ายในการเตรียมเงินในการชำระหนี้ตามตัวดังกล่าว และได้ให้ผู้จ่ายได้ตัดสินใจได้ว่าจะชำระหนี้ตามตัวเงินนั้น โดยผู้จ่ายต้องทำการรับรองตัว ซึ่งการรับรองว่าจะจ่ายเงินตามตัวแลกเงินนั้นจะทำให้ผู้จ่ายมีฐานะเป็นผู้รับรอง ซึ่งเป็นลูกหนี้ชั้นต้นในตัวแลกเงิน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 937 ดังนี้

"ผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแลกเงินแล้วย่อมต้องผูกพันในอันจะจ่ายเงินจำนวนที่รับรองตามเนื้อความแห่งคำรับรองของตน"

เมื่อผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแล้ว ผู้ทรงต้องนำตัวดังกล่าวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินอีกครั้งเมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามที่ได้กำหนดไว้ในตัวแลกเงินนั้น โดยให้เริ่มนับแต่วันที่ผู้จ่ายทำการรับรองตัว ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 943 วรรคแรก

"อันการถึงกำหนดแห่งตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันใดอันหนึ่งนับแต่วันได้เห็นนั้น ท่านให้นับแต่วันรับรอง หรือวันคัดค้าน"

เช่น ตัวแลกเงินระบุว่า "ให้จ่ายเงิน 10 วันนับแต่วันที่ผู้จ่ายได้เห็นตัว" ดังนั้นเมื่อผู้จ่ายทำการรับรองตัวในวันที่ 1 กรกฎาคม วันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินจะเป็นวันที่ 11 กรกฎาคม โดยในการนับระยะเวลาวันถึงกำหนดใช้เงินนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์มาตรา 193/3 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า

"ถ้ากำหนดระยะเวลาเป็นวัน สัปดาห์ เดือนหรือปี มิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยกัน..."

ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์เดียวกับการนับระยะเวลาในตัวที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัว นั่นคือในการนับระยะเวลานั้นให้นับวันรุ่งขึ้นเป็นวันแรก ยกตัวอย่างเช่น ผู้จ่ายได้รับรองตัวเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม ผู้สั่งจ่ายให้ใช้เงินภายใน 5 วันนับแต่วันดังกล่าว จึงต้องเริ่มนับวันที่ 2 ธันวาคม 2548 เป็นวันแรกแห่งการเริ่มต้น ดังนั้นวันที่ถึงกำหนดการใช้เงินย่อมเป็นวันที่ 6 ธันวาคม 2548

และในการรับรองตัวนั้นผู้จ่ายต้องจดวันที่ได้รับรองตัวไว้ เนื่องจากวันที่รับรองตัวเป็นวันสำคัญในการเริ่มต้นนับวันถึงกำหนดการใช้เงิน ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 943 วรรคแรก ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่หากผู้จ่ายหรือคือผู้รับรองมิได้จดวันที่รับรองตัวลงไว้ ให้ถือว่าผู้รับรองได้ให้คำรับรองในวันสุดท้ายที่จะสามารถยื่นตัวนั้นได้ ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 943 วรรคสอง

"ถ้าไม่มีคำคัดค้าน และคำรับรองมิได้ลงวัน ท่านให้ถือว่าผู้รับรองได้ให้คำรับรองนั้นในวันท้ายแห่งกำหนดเวลาซึ่งจำกัดไว้ตามกฎหมายหรือตามสัญญาเพื่อการยื่นตัวนั้น"

คำว่า “ถ้าไม่มีคำคัดค้าน” มีความหมายถึงกรณีที่มีต้องทำคำคัดค้าน นั่นคือผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวนั้นนั่นเอง

ในกรณีนี้วันสุดท้ายที่จำกัดไว้ตามกฎหมายเพื่อการยื่นตัวนั้นคือวันที่จะครบกำหนด 6 เดือนนับแต่วันที่ได้ออกตัวนั้น ยกตัวอย่างเช่น หากออกตัวเมื่อวันที่ 1 มกราคม และไม่ได้กำหนดระยะเวลาที่จะต้องรับรองตัวไว้ วันสุดท้ายที่จะทำการยื่นตัวเพื่อให้ผู้จ่ายรับรองคือวันที่ 30 มิถุนายน ถึงแม้ว่าผู้ทรงจะได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายรับรองและผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวดังกล่าวเมื่อวันที่ 2 มกราคม แต่ผู้จ่ายมิได้ลงวันที่รับรองตัวไว้ กฎหมายให้ถือว่าผู้ทรงได้ทำการรับรองตัวดังกล่าวในวันที่ 30 มิถุนายน อันเป็นวันสุดท้ายที่จะสามารถทำการรับรองตัวนั้นได้ และวันที่จะเริ่มต้นนับระยะเวลาที่ตัวนั้นจะครบกำหนดให้ใช้เงินคือวันที่ 1 กรกฎาคม เป็นต้นไป

แต่คงมีปัญหว่าผู้ทรงจะสามารถจดวันที่ทำการรับรองตัวนั้นตามความเป็นจริงตามบทบัญญัติมาตรา 932 วรรคแรก ได้หรือไม่

มาตรา 932 วรรคแรก บัญญัติว่า “...หรือตัวเงินฉบับใดสั่งให้ใช้เงินในกำหนดระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งนับแต่ได้เห็น แต่หากคำรับรองตัวนั้นมีได้ลงวันไว้ก็ดี ตัวแลกเงินเช่นว่ามานี้ ท่านว่าผู้ทรงจะจดวันออกตัวหรือวันรับรองลงตามที่แท้จริงก็ได้ แล้วพึงให้ใช้เงินตามนั้น”

สำหรับปัญหาในข้อนี้ผู้เขียนเห็นว่า หากผู้จ่ายมิได้ลงวันที่ได้รับรองตัวแลกเงินไว้ผู้ทรงย่อมมีสิทธิที่จะจดวันรับรองตัวดังกล่าวตามวันที่ถูกต้องแท้จริงตามมาตรา 932 ได้ เนื่องจากมาตรา 932 ได้บัญญัติให้สิทธิโดยชอบธรรมแก่ผู้ทรงในการจดวันทำการรับรองตัวแลกเงินนั้นได้ แต่หากผู้ทรงไม่ใช้สิทธิในการจดวันดังกล่าวจะต้องถือว่าผู้รับรองได้ให้คำรับรองในวันท้ายแห่งกำหนดอันสามารถทำคำรับรองตัวแลกเงินนั้นได้ตามมาตรา 943 วรรคสอง

ในกรณีที่ผู้จ่ายปฏิเสธที่จะไม่รับรองตัว ซึ่งหมายความว่าปฏิเสธที่จะชำระหนี้ตามตัวนั้น ย่อมก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ทรงในการใช้สิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ตามตัวทั้งหลายได้ก่อนที่ตัวจะถึงกำหนดใช้เงิน ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 959 ข) (1)¹³ โดยผู้ทรงต้องจัดทำคำคัดค้านการไม่

¹³ มาตรา 959 ข)(1) บัญญัติว่า

“ผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้สลักหลัง ผู้สั่งจ่ายและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นก็ได้ คือ

...

ข) ไล่เบี้ยได้แม้ทั้งตัวเงินยังไม่ถึงกำหนดในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

(1) ถ้าเขาบอกปิดไม่รับรองตัวเงิน”

รับรองตัวดังกล่าวก่อนจึงจะสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้ ตามมาตรา 960 วรรคแรก¹⁴ ได้บัญญัติบังคับไว้

วันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็น ในกฎหมายสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 3-108 (b)¹⁵ ซึ่งถือเป็นวันถึงกำหนดใช้เงินในวันที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน (payable at a definite time) ในอนุสัญญากรุงเฮกได้บัญญัติไว้มาตรา 32¹⁶ เป็นกรณีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่กำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น (at a certain time after sight) ในกฎหมายอังกฤษถือว่าเป็นกรณีวันที่กำหนดไว้ในอนาคต (determinable future time) ตามมาตรา 11¹⁷ เป็นวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็น (at a fixed period after sight)

1.2 กรณีไม่ลงวันถึงกำหนดใช้เงิน

วันถึงกำหนดใช้เงินทั้ง 4 ประเภทนั้น เป็นรายการอันสำคัญที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นรายการที่จำต้องมีระบุตามตัว แต่หากตัวแลกเงินนั้นมิได้มีการระบุวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ก็มิได้ทำ

¹⁴ มาตรา 960 วรรคแรก ได้บัญญัติไว้ว่า

“การที่ตัวแลกเงินขาดรับรองหรือขาดใช้เงินนั้นต้องทำให้เป็นหลักฐานตามแบบระเบียบด้วยเอกสารฉบับหนึ่ง เรียกว่าคำคัดค้าน”

¹⁵ Article 3 Section 3-108 (b), Uniform Commercial Code (UCC)

“A promise or order is “payable at a definite time” if it is payable on elapse of a definite period of time after sight or acceptance or at a fixed date or dates or at a time or times readily ascertainable at the time the promise or order is issued, ...”

¹⁶ Article 32, Hauge Convention

“A bill of exchange may be drawn payable on a fixed date ; at a certain time after date ; at sight ; at a certain time after sight.”

¹⁷ Section 11, Bill of Exchange Act, 1882

“A bill is payable at a determinable future time within the meaning of this Act which is expressed to be payable---

At a fixed period after date or sight.”

ให้ตราสารนั้นเป็นอันไม่สมบูรณ์ในฐานะตัวแลกเปลี่ยนที่เดียว เนื่องจากตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 910 วรรคแรกประกอบวรรคสอง ได้กำหนดทางแก้ไว้ว่าให้ถือว่าตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าวมีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อได้เห็น ดังที่ได้บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 910 "ตราสารอันมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่ท่านระบุไว้ในมาตราก่อนหน้านี้ ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวแลกเปลี่ยน เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้ คือ

ตัวแลกเปลี่ยนซึ่งไม่ระบุเวลาใช้เงิน ท่านให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็น

ถ้าสถานที่ใช้เงินมิได้แถลงไว้ในตัวแลกเปลี่ยน ท่านให้ถือว่าเอาภูมิลำเนาของผู้จ่ายเป็นสถานที่ใช้เงิน

ถ้าตัวแลกเปลี่ยนไม่แสดงให้ปรากฏสถานที่ออกตัว ท่านให้ถือว่าตัวเงินนั้นได้ออก ภูมิลำเนาของผู้ส่งจ่าย

ถ้ามิได้ลงวันออกตัว ท่านว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดยสุจริต จะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้"

เหตุที่กฎหมายได้บัญญัติให้ตัวแลกเปลี่ยนที่มีได้ลงวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็นนั้น เป็นเพราะแม้ว่าวันถึงกำหนดใช้เงินจะเป็นรายการสำคัญอันตัวแลกเปลี่ยนจำเป็นต้องมีกำหนดไว้ในตัวเพื่อให้ผู้ทรงตัวได้ทราบถึงกำหนดระยะเวลาที่จำเป็นต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินก็ตาม แต่หากกฎหมายมีความเคร่งครัดถึงขนาดว่าตัวซึ่งขาดรายการวันถึงกำหนดใช้เงินให้มีผลเป็นการไม่สมบูรณ์เป็นตัวแลกเปลี่ยนแล้ว ย่อมทำให้เกิดความไม่คล่องตัวในการออกและการโอนตัวเงินต่อ ๆ กันไปในทางการค้า ดังนั้นกฎหมายจึงบัญญัติให้รายการบางประการที่ไม่มีผลเคร่งครัดถึงความสมบูรณ์ในฐานะตัวแลกเปลี่ยนนั้นให้มีทางแก้ดังที่กฎหมายกำหนด ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดความคล่องตัวในการใช้ตัวแลกเปลี่ยนมากขึ้น และยังเป็นไปตามหลักคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งถือเป็นหัวใจของการโอนตราสารเปลี่ยนมืออีกด้วย

คำว่า "ไม่สมบูรณ์" หมายความว่า หากใช้บังคับตามลักษณะของตัวเงินประเภทนั้น ๆ ไม่ได้แล้ว แต่อาจเข้าหลักเกณฑ์ของตัวเงินประเภทอื่นหรือตราสารอื่น ๆ แต่หากไม่เข้าหลักเกณฑ์ของการเป็นตราสารอื่นแล้ว เมื่อมีลายลักษณ์อักษรปรากฏเนื้อหาสาระพอที่จะจับใจความได้ ย่อมใช้เป็นหลักฐานทางหนึ่งอย่างหนึ่งบังคับกันได้ และในกรณีนี้จะนำบทบัญญัติต่าง ๆ ในเรื่องตัวเงินมาใช้เทียบเคียงในฐานะกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งก็ไม่ได้ ต้องใช้หลักทั่วไปว่าด้วยนิติกรรมสัญญาและหนี้ ตัวอย่างเช่น ในกรณีของเช็คเป็นการสั่งให้ธนาคารจ่ายเงิน ดังนั้น หากตราสารใดมีคำขอร้องให้บุคคลใดจ่ายเงินหรือมีคำมั่นสัญญาว่าผู้ออกตราสารจะจ่ายเงินให้ด้วยตนเอง หรือมี

คำสั่งให้บุคคลอื่นใดที่มีใช้ธนาคารจ่ายเงินแล้ว ตราสารนั้นย่อมไม่ใช่เช็ค แต่อาจเป็นตราสารอื่น ๆ หรือตัวเงินชนิดอื่น ๆ ได้ ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของตราสารนั้น¹⁸

เหตุที่กฎหมายกำหนดให้ตัวแลกเงินที่มีได้ลงวันถึงกำหนดใช้เงินถือเป็นตัวที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อได้เห็นนั้น เป็นเพราะตัวแลกเงินที่จะมีวันถึงกำหนดเงินในประเภทในวันใดวันหนึ่งที่ได้กำหนดไว้ เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในตัว และเมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็น ตามมาตรา 913 (1) , (2) และ (4) ซึ่งถือเป็นกรณีวันถึงกำหนดใช้เงินประเภท fixed time date นั้น ผู้สั่งจ่ายต้องได้ระบุวันถึงกำหนดประเภทดังกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในตัวแลกเงินดังกล่าว ซึ่งจะต้องเป็นกรณีที่ต้องเห็นได้จากหน้าตัวนั้น ดังนั้นเมื่อผู้สั่งจ่ายมิได้ระบุให้เป็นการใช้เงินในระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะเจาะจงแล้ว จึงย่อมถือได้ว่าเป็นกรณีให้ใช้เงินตามตัวแลกเงินตามความประสงค์ของผู้ทรงตัวนั้น ซึ่งจะเป็นตัวที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น ตามมาตรา 913 (3) นั้นเอง ซึ่งตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา¹⁹ ได้มีการบัญญัติในมาตรา 3-108¹⁹ ให้ตราสารที่มีได้ลงวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ให้ถือเป็นตราสารที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็นโดยผลของกฎหมายเช่นเดียวกับกฎหมายไทย ในส่วนของกฎหมายอังกฤษก็ได้บัญญัติในมาตรา 10²⁰ ว่าตัวแลกเงินที่มีได้ลงวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ให้ถือว่าเป็นตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถาม (on demand) แต่ในอนุสัญญากรุงเฮกมิได้บัญญัติว่าในกรณีดังกล่าวจะถือเป็นตัวแลกเงินที่มีกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็นหรือไม่

อนึ่ง แม้ว่าการกฎหมายจะใช้ถ้อยคำที่แตกต่างกันออกไปดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 909 (4) ว่า "วันถึงกำหนดใช้เงิน" ตามมาตรา 910 วรรคสอง ว่า "เวลาใช้เงิน" และในมาตรา 913 วรรค

¹⁸ เสาวนีย์ อัครวโรจน์, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 12, น.316-317.

¹⁹ Article 3 Section 3-108 (a), Uniform Commercial Code (UCC)

"A Promise or order is "payable on demand" if it (i) states that it is payable on demand or sight, or otherwise indicates that it is payable at the will of the holder; or (ii) does not state any time for payment..

²⁰ Section 10, Bill of Exchange Act, 1882.

"(1) A bill is payable on demand---

(a) Which is expressed to be payable on demand, or at sight, or on presentation; or

(b) In which no time for payment is expressed.

แรก “วันถึงกำหนดของตัวแลกเงิน” แต่ความหมายดังกล่าวย่อมหมายถึงวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินหรือวันที่ต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะใช้ถ้อยคำใดก็ตาม

2. ความสำคัญของวันถึงกำหนดใช้เงิน

วันถึงกำหนดใช้เงินถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ เนื่องจากการใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้น จำต้องได้กระทำในวันที่ตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดใช้เงิน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 941 ดังนี้

“อันตัวแลกเงินนั้นย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนด และถึงกำหนดวันใดผู้ทรงต้องนำตัวเงินนั้นไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น”

วันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินตามกฎหมายไทยนั้นมีอยู่ 4 ประเภทดังที่ได้กล่าวไว้ในมาตรา 913 อันได้แก่ ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ , เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น , เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น และเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวถึงวันถึงกำหนดใช้เงินแต่ละประเภทโดยละเอียดแล้วในบทข้างต้น ซึ่งในการใช้เงินในตัวแลกเงินนั้นจำต้องใช้ในวันที่ตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดใช้เงินเท่านั้น ดังนั้นผู้ทรงจำต้องทราบว่าตัวแลกเงินนั้นมีวันถึงกำหนดใช้เงินในวันใด เนื่องจากกฎหมายได้บัญญัติในมาตรา 941 ไว้ว่าเป็นหน้าที่ของผู้ทรงที่จำต้องนำตัวแลกเงินดังกล่าวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงิน

ในกรณีที่ได้มีการใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินนั้นจะส่งผลที่สำคัญมากนั่นคือ จะทำให้หนี้ตามตัวแลกเงินนั้นเป็นอันระงับสิ้นไป และทำให้ผู้ที่ได้ใช้เงินตามตัวแลกเงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินนั้นหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวแลกเงิน ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 949 ไว้ว่า

“...บุคคลผู้ใช้เงินในเวลาถึงกำหนดย่อมเป็นอันหลุดพ้นความรับผิดชอบ...”

การที่กฎหมายได้บัญญัติให้ต้องทำการใช้เงินวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินนั้นส่งผลที่สำคัญต่อมา นั่นคือ ผู้จ่ายจะบังคับให้ผู้ทรงรับเงินใช้ก่อนตัวถึงกำหนดไม่ได้ และผู้ทรงก็จะบังคับให้ผู้จ่ายใช้เงินก่อนตัวถึงกำหนดไม่ได้เช่นเดียวกัน และหากผู้ทรงได้ผ่อนเวลาการใช้เงินให้กับผู้จ่ายก็จะทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ที่มีได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น และในกรณีที่มีการใช้เงินไปก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดนั้น มาตรา 942 วรรค 2 ได้บัญญัติให้ผู้นั้นต้องทำด้วยเสียงเคราะห์ของตนเอง

แต่หากผู้ทรงได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินแล้ว ผู้จ่ายหรือผู้รับรองได้ปฏิเสธการ
ใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้น ผู้ทรงต้องจัดทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินและใช้สิทธิไล่เบียดเอาแก่เหล่า
ผู้สลักหลัง ผู้สั่งจ่าย ผู้รับรอง ฯ

การต้องยื่นตัวแลกเงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินนั้นส่งผลที่สำคัญต่อทั้งต่อ
ผู้ทรงและผู้จ่ายดังต่อไปนี้

2.1 ต่อผู้ทรง

จากความสำคัญของวันถึงกำหนดใช้เงินนั้น ส่งผลต่อตัวผู้ทรง 3 ประการ ได้แก่

1. ต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินในวันถึงกำหนดใช้เงิน
2. การรับชำระเงินตามตัวในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน
3. การผ่อนเวลากการใช้เงิน

สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.1.1 ต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินในวันถึงกำหนดใช้เงิน

ผู้ทรงมีหน้าที่ยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน หน้าที่ดังกล่าว
เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 941 ซึ่งบัญญัติว่า

“อันตัวแลกเงินนั้นย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนด และถึงกำหนดวันใดผู้ทรงต้องนำ
ตัวเงินนั้นไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น”

ดังนั้น ผู้มีหน้าที่ยื่นตัวแลกเงินเพื่อใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดนั้นคือ ผู้ทรง
ตัวแลกเงินนั่นเอง ซึ่งหน้าที่ในการยื่นตัวให้ใช้เงินนี้ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่ผู้ทรงพึงต้องกระทำ หาก
ผู้ทรงไม่กระทำคือไม่นำตัวแลกเงินไปยื่นเพื่อให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึง
กำหนดแล้วจะทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบียดเอาแก่ผู้สั่งจ่าย ผู้สลักหลัง และลูกหนี้ตามตัวแลกเงินคน
อื่น ๆ ยกเว้นเพียงแต่ผู้รับรองเท่านั้น ซึ่งการยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินนี้ถือเป็นเงื่อนไขที่
สำคัญที่จะทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิที่จะไล่เบียดเอาแก่ผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังตามมาตรา 914 ได้
บัญญัติไว้ แต่หากผู้ทรงได้ปฏิบัติตามหน้าที่ที่พึงต้องกระทำ คือได้นำตัวแลกเงินไปยื่นให้ผู้จ่าย
หรือผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินแล้วจะส่งผลตามกฎหมายเป็นลำดับต่อมา
คือ หากผู้จ่ายหรือผู้รับรองได้ใช้เงินตามตัวแลกเงินแล้วย่อมทำให้มูลหนี้ตามตัวแลกเงินนั้นระงับ
สิ้นไป แต่หากผู้จ่ายหรือผู้รับรองปฏิเสธที่จะจ่ายเงินตามตัวแลกเงินนั้น ผู้ทรงจำต้องทำคำคัดค้าน

การไม่ใช้เงินแล้วจึงจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายและลูกหนี้ตามตัวแลกเงินตามมาตรา 960 ประกอบมาตรา 973 ได้

ในการยื่นตัวแลกเงินเพื่อให้ใช้เงินดังกล่าว ผู้ทรงอาจตั้งตัวแทนเพื่อให้ยื่นตัวใช้เงินแทนตนได้ ซึ่งการตั้งตัวแทนดังกล่าวอาจเป็นการตั้งตัวแทนโดยการสลักหลังตามมาตรา 925 วรรคแรก ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า

"เมื่อใดความที่สลักหลังมีข้อกำหนดว่า "ราคาอยู่ที่เรียกเก็บ" ก็ดี "เพื่อเรียกเก็บ" ก็ดี "ในฐานะจัดการแทน" ก็ดี หรือความลำนวนอื่นใดอันเป็นปริยายว่าตัวแทนไซ้ร้ ท่านว่าผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิทั้งปวงอันเกิดแต่ตัวนั้นก็ยอมได้ทั้งสิ้น แต่ว่าจะสลักหลังได้เพียงในฐานะเป็นตัวแทน"

การตั้งตัวแทนดังกล่าวสามารถทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบตัวแลกเงินให้กับผู้ที่ผู้ทรงตัวแลกเงินตั้งให้เป็นตัวแทนของตน ซึ่งในการสลักหลังนั้นต้องมีข้อความกำหนดไว้ว่า "ในฐานะจัดการแทน" หรือ จะเป็นข้อความอื่นที่มีความทำนองเดียวกัน อันอาจตีความได้ว่าเป็นการตั้งตัวแทนก็ได้ เช่น ให้ดำเนินการแทน หรือให้จัดการแทน ฯ ก็ได้ โดยในการสลักหลังและส่งมอบตัวแลกเงินดังกล่าวทำให้ผู้รับสลักหลังเป็นผู้ทรงตัวแลกเงินเช่นเดียวกัน แต่มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบตามตัวเงินเฉพาะในฐานะที่เป็นตัวแทนเพื่อเรียกเก็บเงินตามตัวเท่านั้น นั่นคือผู้รับสลักหลังเป็นตัวแทนจะไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในตัวเงินนั้น แต่จะเป็นผู้ทรงตัวแลกเงินในฐานะเป็นตัวแทนของผู้ทรงตัวที่แท้จริง จึงมีอำนาจกระทำการทุกอย่างเท่าที่จำเป็นเพื่อให้ได้สิทธิที่เกี่ยวข้องกับการเรียกเก็บเงิน เช่น มีสิทธินำตัวเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายทำการรับรอง และมีสิทธินำตัวแลกเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินเมื่อตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดใช้เงิน ฯ ซึ่งในการสลักหลังตั้งตัวแทนเพื่อให้เรียกเก็บเงินนี้ ผู้รับสลักหลังมีสิทธิสลักหลังตั้งตัวแทนเพื่อให้เรียกเก็บเงินแทนตนต่อไปได้ แต่จะสลักหลังโอนตัวเพื่อชำระหนี้หรือจะจำหน่ายตัวนั้นมิได้ เพราะมิใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในตัวแลกเงินฉบับนั้น²¹ หรือจะเป็นการตั้งตัวแทนโดยวิธีการตั้งตัวแทนธรรมดาตามมาตรา 797 ก็ได้²²

²¹ เสาวนีย์ อัครโรจน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 12, น.164-166.

²² จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัด ตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 17 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2533 โดยเสาวนีย์ อัครโรจน์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), น.107. และ สหณ รัตนไพจิตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น.210.

2.1.2 การรับชำระเงินตามตัวในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน

ตามที่มาตรา 941 ได้บัญญัติให้ต้องมีการใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินนั้น ทำให้ผู้ทรงต้องรับชำระเงินจากผู้จ่ายและผู้รับรองในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินเท่านั้น ซึ่งการรับชำระเงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดนั้นทำให้ผู้ส่งจ่าย ผู้จ่าย ผู้รับรองและคู่สัญญาตามตัวแลกเงินหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวแลกเงินนั้น และทำให้หนี้ตามตัวแลกเงินนั้นระงับสิ้นไป เพราะเหตุมีการชำระเงินตามตัวแลกเงินนั้นแล้ว และผู้จ่ายหรือผู้รับรองจะไม่อาจบังคับให้ผู้ทรงต้องรับชำระเงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินได้ ดังที่มาตรา 942 ได้บัญญัติไว้ เนื่องจากวันถึงกำหนดใช้เงินนั้นถือเป็นเงื่อนไขในการใช้เงินตามตัวแลกเงินที่สำคัญ และเป็นเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตัวผู้จ่ายและผู้ทรงเอง เนื่องจากการระงับวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินไว้นั้น จะทำให้ผู้ทรงได้รับประโยชน์ในด้านดอกเบี้ย (หากได้ระบุไว้ในตัวแลกเงิน) และผู้ทรงไม่อาจบังคับให้ผู้จ่ายต้องชำระเงินก่อนตัวแลกเงินถึงกำหนดเช่นเดียวกัน เนื่องจากวันถึงกำหนดใช้เงินนั้นถือเป็นเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์กับตัวผู้จ่าย หากยังไม่ถึงกำหนดเวลาดังกล่าว ผู้ทรงจะบังคับให้ผู้จ่ายทำการสละเงื่อนไขดังกล่าวมิได้เช่นเดียวกัน

แต่บทบัญญัตินี้ก็มีขอบเขตบังคับตายตัวว่าผู้ทรงจะไม่สามารถรับชำระเงินตามตัวแลกเงินก่อนหรือหลังวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินได้เลย เนื่องจากตามที่มาตรา 942 วรรคแรก ได้บัญญัติไว้ว่า

"อันจะบังคับให้ผู้ทรงตัวแลกเงินรับเงินใช้ก่อนตัวเงินถึงกำหนดนั้น ท่านว่าหาอาจจะทำได้ไม่"

ซึ่งหมายความว่าผู้จ่ายจะมีอาจบังคับให้ผู้ทรงจำต้องรับชำระเงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดมิได้ แต่ในกรณีดังกล่าวผู้ทรงอาจแสดงเจตนารับการชำระเงินโดยใจสมัครของตนเองได้ ซึ่งถือว่าเป็นกรณีที่ผู้ทรงสละประโยชน์แห่งเงื่อนไขดังกล่าวแล้ว และผู้ทรงยอมรับชำระหนี้ในวันหลังจากวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินได้เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามหลักเรื่องการผ่อนเวลาการใช้เงิน อันจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

2.1.3 การผ่อนเวลาการใช้เงิน

การใช้เงินในตัวแลกเงินต้องเป็นการใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินเท่านั้น ดังนั้นผู้จ่ายเงินตามตัวเงินจึงจำต้องจ่ายเงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน แต่หากผู้จ่ายจะขอผิดเวลาการใช้เงินตามตัวแลกเงิน ผู้ทรงยอมมีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่ยอมให้ผ่อนเวลาการชำระหนี้ และถือว่าผู้จ่ายหรือผู้รับรองปฏิเสธการจ่ายเงิน อันทำให้ผู้ทรงมีสิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายใน

ตัวเงิน หรือหากผู้ทรงยินยอมในการที่จะทำการผ่อนเวลาให้กับผู้จ่ายให้ทำการชำระหนี้ในวันหลังจากวันที่ได้กำหนดไว้ในตัวก็ได้ แต่หากผู้ทรงตัวแลกเงินยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่าย ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาจากคู่สัญญาคนอื่น ๆ ในตัวแลกเงินซึ่งมิได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 948 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า

"ถ้าผู้ทรงตัวแลกเงินยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายไซ้ ท่านว่าผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่ผู้เป็นคู่สัญญาคนก่อน ๆ ซึ่งมีได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น"

การผ่อนเวลาในมาตรานี้หมายความว่าความถึงการผ่อนเวลา (Extention of time) ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่ผู้ทรงตกลงยอมผ่อนเวลาให้กับผู้จ่าย ซึ่งถือว่าเกิดขึ้นจากข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาในตัว เป็นการตกลงว่าผู้ทรงยอมเลื่อนเวลาการชำระเงินตามตัวแลกเงินเป็นระยะเวลาตามที่ได้ตกลงกันไว้ให้แก่ผู้จ่ายเงิน ซึ่งหากผู้ทรงได้ตกลงยอมที่จะผ่อนเวลาการใช้เงินให้กับผู้จ่ายแล้ว ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาจากคู่สัญญาผู้มีได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น แต่ผู้ทรงยังคงมีสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่คู่สัญญาผู้ที่ตกลงยินยอมกับการผ่อนเวลาให้กับผู้จ่ายนั้นอยู่ แต่มีข้อสังเกตว่าการตกลงดังกล่าวต้องเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นการเลื่อนเวลาออกไป มิใช่เพียงผู้ทรงยอมผ่อนผันโดยแสดงออกเพียงแต่จะยังไม่ว่ากล่าวฟ้องร้องเอาแก่ผู้ที่ต้องรับผิดชอบเท่านั้น²³

คำว่า "คู่สัญญาคนก่อน ๆ" นั้น ตามมาตรา 906 ได้บัญญัติให้รวมทั้งผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวเงินและผู้สละหลังคนก่อน ๆ หากคู่สัญญาคนก่อน ๆ คนใดยอมตกลงผ่อนเวลาให้กับลูกหนี้แล้ว คู่สัญญาผู้นั้นยังยอมต้องผูกพันตามหนี้ในตัวแลกเงินนั้นอยู่ แต่หากคู่สัญญาคนใดมิได้ยินยอมด้วยการผ่อนเวลาการชำระหนี้แล้ว ผู้นั้นยอมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวแลกเงิน เนื่องจากว่าหนี้ตามตัวแลกเงินนั้นเป็นหนี้ที่มีกำหนดเวลาที่ต้องชำระหนี้ที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน หากมีการเลื่อนเวลาการชำระหนี้ออกไปย่อมก่อให้เกิดภาระแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ ที่ต้องผูกพันในการเตรียมการชำระหนี้ไว้ และเนื่องจากการผ่อนเวลาการชำระหนี้ตามมาตรา 948 นั้นเกิดขึ้นจากความตกลงของคู่สัญญา ดังนั้นเมื่อคู่สัญญาคนใดมิได้ยินยอมด้วยในการผ่อนเวลาดังกล่าวจึงยอมหลุดพ้นจากการชำระหนี้ตามตัวนั้น แต่หากผู้ใดยินยอมในการผ่อนเวลาแล้ว ถือได้ว่าผู้นั้นแสดงเจตนาในการตกลงผ่อนเวลาการชำระหนี้ให้แก่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองและถือว่าคู่สัญญาผู้นั้นยังคงมีความผูกพันในการชำระหนี้ตามตัวต่อไป ซึ่งเป็นไปตามผลของบทบัญญัติแห่งมาตรา 948 และได้เป็นไปตามหลักในเรื่องการแสดงเจตนาในการทำนิติกรรมนั่นเอง

²³ จิตติ ตังศภัทย์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 22, น.101.

การหลุดพ้นความรับผิดชอบนี้ก็เช่นเดียวกับในเรื่องค้ำประกัน ตามมาตรา 700 หากเจ้าหนี้ยอมผ่อนเวลาชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้โดยผู้ค้ำประกันมิได้ตกลงด้วยในการผ่อนเวลา ผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ

มาตรา 700 บัญญัติว่า

“ถ้าค้ำประกันหนี้อื่นจะต้องชำระ ณ เวลาที่กำหนดแน่นอน และเจ้าหนี้ยอมผ่อนเวลาให้แก่ลูกหนี้ไซ้ ท่านว่าผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ

แต่ถ้าผู้ค้ำประกันได้ตกลงด้วยในการผ่อนเวลา ท่านว่าผู้ค้ำประกันหาหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไม่”

ทั้งนี้ก็เพราะในตัวแลกเปลี่ยนนั้นคู่สัญญาคนก่อน ๆ มีฐานะคล้ายกับผู้ค้ำประกัน เนื่องจากจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินต่อเมื่อผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ใช้เงิน²⁴

มีข้อสังเกตว่าการผ่อนเวลาตามมาตรา 948 นี้ต้องเป็นการผ่อนเวลาให้กับผู้จ่ายหรือผู้รับรองเท่านั้น หากเป็นการผ่อนเวลาให้กับบุคคลอื่น ๆ เช่น ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง และคู่สัญญาอื่น ๆ ลูกหนี้ทั้งหลายที่มีได้ตกลงด้วยการผ่อนเวลาดังกล่าวก็ไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบ เพราะการผ่อนเวลาดังกล่าวมิใช่การตกลงผ่อนเวลาตามมาตรา 948

จะเห็นได้ว่าในเรื่องการผ่อนเวลาการใช้เงินตามมาตรา 948 กฎหมายมิได้บัญญัติห้ามไว้เป็นการเด็ดขาดว่าผู้ทรงจะตกลงทำสัญญาผ่อนเวลาการใช้เงินกับผู้จ่ายไม่ได้เสียเลยทีเดียว ดังนั้นผู้ทรงยอมทำสัญญาตกลงผ่อนเวลากับผู้จ่ายได้ เพียงแต่ว่าหากผู้ทรงทำการผ่อนเวลาให้กับผู้จ่ายแล้ว ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิไล่เบียดเอาแก่คู่สัญญาผู้ไม่ตกลงยินยอมในการตกลงดังกล่าวเพียงเท่านั้น ซึ่งเป็นความแตกต่างจากบทบัญญัติในเรื่องวันผ่อนตามมาตรา 903 ซึ่งได้บัญญัติว่า

“ในการใช้เงินตามตัวเงิน ท่านว่าห้ามมิให้ให้วันผ่อน”

หมายความว่ากฎหมายไทยได้บัญญัติไว้เป็นการเด็ดขาดว่าไม่ให้มีวันผ่อน ซึ่ง “วันผ่อน” (day of Grace) ตามมาตรา 903 เป็นการขยายระยะเวลาการใช้เงินให้แก่ผู้จ่าย อันเป็นผลตามกฎหมาย โดยคู่สัญญาในตัวมิต้องทำการตกลงให้มีการผ่อนเวลาการใช้เงินดังเช่นที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 948 แต่อย่างใด

ดังนั้นการผ่อนเวลาการใช้เงินตามมาตรา 948 จึงแตกต่างกับวันผ่อนตามมาตรา 903 เนื่องจากวันผ่อนตามมาตรา 903 นั้นเป็นการเลื่อนเวลาการใช้เงินซึ่งมีผลตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ แต่การผ่อนเวลาการใช้เงินตามมาตรา 948 เกิดขึ้นจากการตกลงของคู่สัญญาในตัว

²⁴ เสาวนีย์ อัครโรจน์, อ่างแล้ว เริงบรรพที่ 12, น.205

เกิดขึ้นตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา จากความแตกต่างดังกล่าวกฎหมายจึงได้บัญญัติผลการบังคับไว้แตกต่างกันด้วย นั่นคือ หากเป็นเรื่องของวันผ่อนแล้ว กฎหมายได้บัญญัติไว้โดยเด็ดขาดว่าไม่อาจมีได้เลย แต่หากเป็นเรื่องของการผ่อนเวลาตามมาตรา 948 แล้ว อาจมีได้หากคู่สัญญาในตวันั้นได้ยินยอมให้มีการผ่อนเวลาและสามารถใช้บังคับได้กับเฉพาะคู่สัญญาที่ยินยอมให้มีการผ่อนเวลาการชำระเงินเท่านั้น

"วันผ่อน" (day of Grace) ตามกฎหมายอังกฤษได้บัญญัติไว้ในมาตรา 14 (1) ว่ากรณีตัวแลกเงินที่มีได้ระบุให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม นั่นคือตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในวันที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน (at a fixed) และในเวลาที่ได้กำหนดไว้ในอนาคต (determinable future time) ซึ่งมีได้มีข้อกำหนดเป็นอย่างอื่นนั้น กฎหมายให้บวกวันผ่อน (Day of Grace) มีกำหนด 3 วันเข้ากับวันถึงกำหนดใช้เงินในตัวนั้น และให้ถือว่าวันสุดท้ายแห่งวันผ่อนเป็นวันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน แต่ต่อมามาตรา 14 (1) ได้ถูกยกเลิกโดยมาตรา 3 (2) แห่ง The Banking and Financial Dealings Act 1971 ซึ่งเป็นการยกเลิกวันผ่อน (Day of Grace) ในกฎหมายอังกฤษ โดยให้ถือว่าในตัวที่มีได้มีกำหนดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามนั้น วันถึงกำหนดใช้เงินในตัวดังกล่าวคือวันที่ได้ลงไว้ในตัวนั้น หากวันนั้นมีวันหยุดทางธุรกิจ (Business day) ให้ถือว่าตัวนั้นถึงกำหนดใช้เงินในวันทำการต่อจากนั้น²⁵

มาตรา 14 (1) นี้แต่เดิมได้บัญญัติไว้ว่า

มาตรา 14 "กรณีที่มีใช้ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถาม วันถึงกำหนดใช้เงินในตัวให้เป็นไปดังต่อไปนี้:

(1) ถ้าไม่มีข้อกำหนดลงไว้ในตัวเป็นอย่างอื่น ให้บวกวันผ่อนสามวันเข้ากับวันถึงกำหนดใช้เงินในตัว และให้ถือว่าตัวถึงกำหนดใช้เงินในวันสุดท้ายแห่งวันผ่อนนั้น แต่ท่านบัญญัติไว้ด้วยว่า

(ก) ถ้าวันสุดท้ายแห่งวันผ่อนนั้นตรงกับวันอาทิตย์ วันตรุษฝรั่ง วันพระเยซูขึ้นสวรรค์ หรือวันที่มีพระราชกฤษฎีกาประกาศให้เป็นวันอดอาหารหรือขอบคุณพระเจ้าเป็นการทั่วไป หากไม่ต้องการด้วยข้อยกเว้นดังบัญญัติต่อไปนี้ ท่านให้ถือว่าตัวถึงกำหนดใช้เงินในวันทำงานต่อจากนั้นไป

(ข) ถ้าวันสุดท้ายแห่งวันผ่อนนั้นตรงกับวันหยุดธนาคาร (ที่ไม่ตรงกับวันตรุษฝรั่ง หรือวันพระเยซูขึ้นสวรรค์) ตามพระราชบัญญัติหยุดธนาคาร ค.ศ. 1871 และพระราชบัญญัติแก้ไข

²⁵ H.P. Sheldon, The Practice and Law of Banking, Tenth Edition, (London: Macdonald & Evans Ltd., 1972) p.70.

เพิ่มเติม หรือวันสุดท้ายแห่งวันผ่อนตรงกับวันอาทิตย์ โดยวันที่สองแห่งวันผ่อนนั้นตรงกับวันหยุดธนาคาร ท่านให้ถือว่าตัวถึงกำหนดใช้เงินในวันทำงานต่อจากนั้นไป”²⁶

Section 14 “Where a bill is not payable on demand the day on which it falls due is determined as follows:

(1) Three days, called days of grace, are, in every case where the bill itself does not otherwise provide, added to the time of payment as fixed by the bill, and the bill is due and payable on the last day of grace:

Provide that:

(a) When the last day of grace falls on Sunday, Christmas Day, Good Friday, or a day appointed by Royal proclamation as a public fast or thanksgiving day, the bill is, except in the case hereinafter provided for, due and payable on the preceding business day;

(b) When the last day of grace is a bank holiday (other than Christmas day or Good Friday) under the Bank Holiday Act, 1871, and acts amending or extending it, or when the last day of grace is a Sunday and the second day of grace is bank holiday, the bill is due and payable on the succeeding business day.”

มาตรา 14 (1) ในปัจจุบันได้บัญญัติไว้ว่า

มาตรา 14 “กรณีที่มีเช็คตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถาม วันถึงกำหนดใช้เงินในตัวให้เป็นไปดังต่อไปนี้:

(1) ตัวแลกเงินจะครบกำหนดใช้เงินหรือให้จ่ายเงินในวันสุดท้ายของวันที่ได้ระบุไว้ในตัวแลกเงินนั้น หากวันถึงกำหนดใช้เงินมิใช่วันทำการตามปกติแล้ว ให้ถือเอาวันทำการถัดมาเป็นวันถึงกำหนดใช้เงิน”

Section 14 “Where a bill is not payable on demand the day on which it falls due is determined as follows:

²⁶ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2514) น.234.

(1) The bill is due and payable in all cases on the last day of the time of payment as fixed by the bill or, if that is a non-business day, on the succeeding business day."

ในอนุสัญญากรุงเฮกอันเป็นต้นร่างของกฎหมายตั๋วเงินของไทยนั้น ได้บัญญัติอนุญาตให้มีวันผ่อนได้ 2 วันทำการ โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 37 วรรคแรก ดังต่อไปนี้

"ผู้ทรงตั๋วแลกเงินจำต้องยื่นตั๋วแลกเงินเพื่อให้ใช้เงินในวันที่ตั๋วแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน หรือในหนึ่งหรือสองวันทำการตามปกติ"²⁷

คงมีปัญหาว่าการผ่อนเวลาจำต้องทำก่อนวันที่ตั๋วแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินหรือไม่ หากเป็นการผ่อนเวลาหลังจากตั๋วแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินแล้วจะถือเป็นการผ่อนเวลาหรือไม่ และจะมีผลอย่างไร

ในปัญหาข้อนี้มีท่านศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครโรจน์ ได้มีความเห็นว่า "การผ่อนเวลาตามมาตรา 948 จะมีผลก็ต่อเมื่อเป็นการผ่อนเวลาที่ยังไม่พ้นกำหนดเวลาที่ลูกหนี้จะหลุดพ้นความรับผิดชอบตามมาตรา 973 (ซึ่งถ้าเป็นกรณีพ้นกำหนดเวลาใช้เงินโดยผู้ทรงไม่ยื่นตั๋วให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินยอมทำให้ผู้สลักหลัง และผู้ส่งจ่ายหลุดพ้นความรับผิดชอบอยู่แล้ว ตามมาตรา 973) และจะมีประโยชน์กับลูกหนี้มากถ้ามีการตกลงผ่อนเวลาก่อนที่ตั๋วจะถึงกำหนด"²⁸

ท่านอาจารย์เข็มชัย ชูติวงศ์ ได้มีความเห็นดังนี้ "การผ่อนเวลานั้นก็คือการเลื่อนวันถึงกำหนดตามตั๋วแลกเงินออกไป ดังนั้น ต้องทำเสียในขณะที่ตั๋วเงินยังไม่สิ้นอายุหรือยังมีสภาพเป็นตั๋วเงินอยู่ คือ ก่อนการทำคำคัดค้านเพราะเมื่อผู้ทรงทำคำคัดค้านแล้วเขายอมมีสิทธิไล่เบี้ย และตั๋วเงินก็สิ้นสภาพเป็นตั๋วเงินไม่อาจมีการสลักหลังหรือโอนต่อได้อีกแล้ว หลังจากนั้นเป็นเรื่องของการใช้สิทธิไล่เบี้ยของคู่สัญญาแต่ละคน ดังนั้นการที่ผู้ทรงจะผ่อนเวลาการใช้สิทธิไล่เบี้ยแก่ใครอย่างไร ก็ไม่มีผลกระทบต่อคนอื่น เพราะผู้ทรงจะไล่เบี้ยจากใครก่อนก็ได้อยู่แล้วตามมาตรา 967 นอกจากนี้ถ้าดูจากบทบัญญัติเรื่องเช็ค จะเห็นได้ว่ามิได้อนุโลมเอามาตรา 948 ไปใช้ ทั้งนี้เพราะสภาพของเช็ค เป็นตราสารที่ต้องใช้เงินกันทันทีตามวันที่ลงไว้ และไม่ต้องทำคำคัดค้าน จึงมีวัน

²⁷ Article 37 Chapter 6. Payment, Hauge Convention

"The holder must present the bill of exchange for payment either on the day when it is payable or on one of the two succeeding business days."

²⁸ เสาวนีย์ อัครโรจน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 12 , น.206.

ผ่อนไม่ได้ ถ้าจะตีความว่าการผ่อนเวลามาหมายถึงการผ่อนเวลาหลังจากเกิดสิทธิไต่เบี่ยแล้วด้วย มาตรา 948 นี้ก็น่าจะอนุโลมไปใช้ในเรื่องเช็ค ซึ่งความจริงมิได้เป็นเช่นนั้น”²⁹

ในปัญหาข้อนี้ผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติในเรื่องตัวเงินนั้นมีลักษณะพิเศษตรงที่ตัวเงิน ต้องมีการใช้เงินในวันที่ตัวดังกล่าวถึงกำหนดการใช้เงิน วันถึงกำหนดการใช้เงินจึงถือเป็นเงื่อนไขที่มีความสำคัญมากต่อตัวเงิน เนื่องจากวันถึงกำหนดใช้เงินได้ส่งผลต่อเรื่องอื่น ๆ ในตัวเงิน เช่น เรื่องการสลักหลังโอนตัวแลกเงินต้องทำการก่อนตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน เนื่องจากเมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินแต่ยังไม่มีการใช้เงินตามตัว ตัวเงินนั้นจะไม่อาจโอนสลักหลังตัวดังกล่าวอย่างตัวเงินได้ การโอนกันต่อไปเป็นการโอนกันอย่างหนึ่งธรรมดาเท่านั้น เนื่องจากตัวเงินสิ้นลักษณะอันจะเปลี่ยนมือกันได้แล้ว ซึ่งจะเห็นได้จากมาตรา 924 ในเรื่องกำหนดเวลาสลักหลังตัวแลกเงิน³⁰ และเมื่อผู้ทรงได้ทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินแล้ว ผู้ทรงจะใช้สิทธิไต่เบี่ยเอาแก่บรรดาลูกหนี้ในตัวแลกเงินได้ ตามมาตรา 973 ได้บัญญัติถึงผลดังกล่าวไว้ ซึ่ง “สิทธิไต่เบี่ย” นั้น หมายความว่า สิทธิซึ่งเจ้าหนี้ตามตัวสามารถเรียกให้ลูกหนี้ตามตัวซึ่งผูกพันอยู่ในลำดับก่อนตน ต้องรับผิดชอบเป็นทอด ๆ ไป³¹

ดังนั้น จากความสำคัญของวันถึงกำหนดใช้เงินในตัวแลกเงินดังที่ได้กล่าวมานั้น การผ่อนเวลาให้กับผู้จ่ายจึงต้องทำการก่อนตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดการใช้เงิน นั่นคือก่อนที่ตัวแลกเงินจะสิ้นสภาพความเป็นตัวแลกเงิน³² ดังนั้นหากผู้ทรงได้ทำการผ่อนเวลาการใช้เงินให้กับผู้จ่ายหลังจากตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินแล้ว จะมีใช้กรณีที่ผู้ทรงได้ผ่อนเวลาการใช้เงินตามตัวแลกเงินให้กับผู้จ่าย แต่จะเป็นกรณีที่ผู้ทรงยอมผ่อนเวลาการใช้สิทธิไต่เบี่ยเรียกร้องต่อผู้จ่าย ซึ่งจะไม่ทำให้ลูกหนี้คนอื่น ๆ ในตัวแลกเงินที่มีได้ยินยอมด้วยการผ่อนเวลาการใช้สิทธิไต่เบี่ยหลุดพ้นจากความรับผิด ดังที่ลูกหนี้ในตัวแลกเงินซึ่งมิได้ยินยอมด้วยการผ่อนเวลาหลุดพ้นจากความรับผิด กรณีผู้ทรงยอมผ่อนเวลาการใช้เงินให้กับผู้จ่ายตามมาตรา 948 แต่อย่างไร

²⁹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์, กฎหมายพาณิชย์ 3 : ประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน ตัวเงิน (Commercial Law 3 : Suretyship , Mortgage and Bills), (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539) น.139

³⁰ จิตติ ติงศภักดิ์, อ้างแล้ว เซึ่งอรรถที่ 22, น.90-91.

³¹ สหธน รัตนไพจิตร, อ้างแล้ว เซึ่งอรรถที่ 7, น.270.

³² มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์, อ้างแล้ว เซึ่งอรรถที่ 29, น.139

ดังนั้น โดยสรุปแล้วกรณีผู้ทรงผ่อนเวลาการใช้เงินให้ผู้จ่ายในวันหลังจากตัวถึงกำหนดใช้เงินและผู้จ่ายได้ปฏิเสธการใช้เงินแล้ว จะมีใช้กรณีเป็นการผ่อนเวลาการใช้เงินตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 948 แต่จะถือเป็นกรณีการผ่อนเวลาการใช้สิทธิเรียกร้องให้แก่ผู้จ่าย ซึ่งจะไม่ทำให้ลูกหนี้คนอื่น ๆ ในตัวแลกเงินซึ่งมิได้ยินยอมด้วยกับการนั้นหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวแลกเงินแต่อย่างใด

2.2 ต่อผู้จ่าย

วันถึงกำหนดใช้เงินส่งผลต่อตัวผู้จ่าย 2 ประการดังต่อไปนี้

1. ผู้จ่ายต้องใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน
2. การใช้เงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.2.1 ต้องใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน

ตามที่มาตรา 941 ได้บัญญัติไว้ว่า

“อันตัวแลกเงินนั้นยอมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนด และถึงกำหนดวันใดผู้ทรงต้องนำตัวเงินนั้นไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น”

อันเป็นการบัญญัติบังคับไว้ว่าผู้จ่ายต้องใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดใช้เงินเท่านั้น และจำเป็นต้องเป็นการใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดใช้เงิน ซึ่งแล้วแต่ว่าตัวแลกเงินได้กำหนดวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ในวันใด ไม่ว่าจะ เป็นในวันใดวันหนึ่งที่ได้กำหนดไว้ หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในตัว

หากมีการใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินจะส่งผลที่สำคัญต่อบุคคลทุกฝ่ายในตัวแลกเงิน นั่นคือทำให้หนี้ตามตัวแลกเงินเป็นอันระงับสิ้นไป และทำให้ผู้ที่ได้ใช้เงินตามตัวนั้นหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตัว และถือว่ามีมูลหนี้ระหว่างผู้ส่งจ่ายและผู้รับตัวอันเป็นฐานที่มาแห่งการออกตัวแลกเงินเพื่อชำระหนี้เป็นอันระงับสิ้นไป อันเป็นไปตามที่มาตรา 321 วรรค 3 ได้บัญญัติไว้ แต่หากผู้จ่ายได้ใช้เงินไปก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินจะส่งผลให้ผู้จ่ายต้องรับผิดชอบเสียหายเคราะห์จากการใช้เงินดังกล่าว นั้น อันจะได้อธิบายในหัวข้อต่อไปดังต่อไปนี้

2.2.2 การชำระเงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดชำระเงิน

ในการชำระเงินตามตัว ผู้ทรงต้องนำตัวแลกเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองชำระเงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดชำระเงินตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 941 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งวันถึงกำหนดชำระเงินเป็นเงื่อนไขในการชำระเงินที่สำคัญต่อทั้งตัวผู้จ่ายและผู้ทรงตัวแลกเงินเอง เนื่องจากการที่ได้กำหนดวันที่ต้องชำระเงินตามตัวหรือวันที่ตัวเงินถึงกำหนดไว้จะทำให้ผู้จ่ายทราบว่าจะต้องเตรียมเงินไว้เพื่อใช้ให้แก่ผู้ทรงตัวแลกเงินในวันใด และในกรณีที่มีการกำหนดให้คิดดอกเบี้ยไว้ก็จะทำให้ผู้ทรงได้รับประโยชน์จากกำหนดเวลาดังกล่าวอีกด้วย แต่ทั้งนี้หากผู้จ่ายได้ชำระเงินให้แก่ผู้ทรงก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดชำระเงินแล้ว ย่อมเป็นสิทธิของผู้ทรงที่จะยอมรับการชำระเงินดังกล่าวหรือไม่ก็ได้ โดยที่ผู้จ่ายไม่อาจจะบังคับให้ผู้ทรงตัวแลกเงินต้องรับเงินใช้ก่อนตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดชำระเงิน เนื่องจากจะทำให้ผู้ทรงต้องเสียประโยชน์ที่ตนควรได้รับ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 942 ดังนี้

"อันจะบังคับให้ผู้ทรงตัวแลกเงินรับเงินใช้ก่อนตัวเงินถึงกำหนดนั้น ท่านว่าหาอาจจะทำได้ไม่

อนึ่งผู้จ่ายคนใดชำระเงินไปแต่ก่อนเวลาตัวเงินถึงกำหนด ท่านว่าย่อมทำเช่นนั้นด้วยเสียงเคราะห์ของตนเอง"

การที่จะบังคับให้ผู้ทรงต้องรับชำระเงินก่อนวันที่ตัวถึงกำหนดชำระเงินไม่ได้นั้น หมายความว่าหากผู้จ่ายได้ขอชำระเงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดและหากผู้ทรงจะยอมรับการชำระเงินนั้นผู้ทรงก็ย่อมทำได้ เนื่องจากผู้ทรงได้ยินยอมรับการชำระเงินดังกล่าวด้วยความสมัครใจของตน เป็นการที่ผู้ทรงสละประโยชน์ที่ตนอาจพึงได้รับจากเงื่อนไขในการชำระเงินที่ได้กำหนดไว้ตามตัวแลกเงิน และยอมเป็นการสมประโยชน์แก่ทั้งตัวผู้จ่ายและผู้ทรง ซึ่งหากเป็นกรณีที่ผู้ทรงไม่มีข้อบกพร่องแห่งสิทธิแต่ประการใดแล้วยอมทำให้หนี้ตามตัวแลกเงินนั้นเป็นอันระงับสิ้นไป แต่หากกรณีมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้น กฎหมายก็ได้บัญญัติรองรับไว้ว่าผู้จ่ายย่อมต้องเสียงเคราะห์รับผลแห่งการนั้นเอง

แต่หากผู้จ่ายได้ขอชำระเงินก่อนเวลาที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดแล้วผู้ทรงไม่ยินยอมผู้จ่ายจะหักหาญบังคับให้ผู้ทรงต้องรับการชำระเงินดังกล่าวไม่ได้ และผู้จ่ายจะขอวางเงิน ณ สำนักงานวางทรัพย์ ตามมาตรา 947 ก็มิได้ เนื่องจากบทบัญญัติตามมาตรา 947 ได้กำหนดให้ผู้รับรองเป็นผู้วางเงินตามจำนวนที่ต้องชำระตามตัวนั้น เมื่อผู้ทรงมิได้ยื่นตัวให้ชำระเงินในวันที่ตัวแลกเงินนั้นได้ถึงกำหนดชำระเงินแล้ว แต่ในกรณีนี้ยังไม่ถึงเวลาที่ตัวแลกเงินได้ถึงกำหนดชำระเงิน และการขอชำระเงินก่อนเวลาที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดชำระเงินนั้นย่อมไม่ส่งผลอย่างใดต่อตัวแลกเงิน ซึ่งทำให้ผู้ทรง

ตัวแลกเงินมีสิทธิในตัวแลกเงินตามปกติทุกประการ เช่น ผู้ทรงมีสิทธิที่จะสลักหลังโอนตัวแลกเงินนั้นต่อไป หรือมีสิทธิที่จะได้รับชำระดอกเบี้ยจนถึงวันถึงกำหนดใช้เงินหากได้ระบุไว้ตามมาตรา 911³³

หากมีการใช้เงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินแล้ว หากต่อมาได้เกิดปัญหาขึ้นตามมาตรา 942 วรรค 2 ได้บัญญัติถึงผลของการใช้เงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินไว้ว่าผู้จ่ายต้องเสี่ยงเคราะห์รับผลจากการใช้เงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดเอง แต่คงมีปัญหาว่ากรณีที่จะถือว่าเป็น "ด้วยความเสี่ยงเคราะห์ของตนเอง" นั้นจะเกิดขึ้นในกรณีใด และผู้จ่ายจะมีความรับผิดชอบในกรณีนี้เช่นใดบ้าง

ในปัญหาข้อนี้ในอนุสัญญากรุงเฮก มาตรา 39 ซึ่งเป็นต้นแบบของมาตรา 942 ของไทย ได้บัญญัติว่า

"ผู้ทรงตัวแลกเงินไม่อาจถูกบังคับให้จำต้องรับใช้เงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน

ผู้จ่ายคนใดที่ได้ใช้เงินไปก่อนเวลาที่ตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนด อาจต้องถูกไล่เบี้ยจากการนั้นได้ นอกจากว่ามีได้ใช้เงินไปโดยความหลอกลวง (ฉ้อฉล) หรือได้ใช้เงินไปโดยปราศจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของผู้สลักหลัง"

Article 39 "The holder of a bill of exchange cannot be compelled to receive payment thereof before maturity.

The drawee who pays before maturity shall be validly discharged unless he has been guilty of fraud or gross negligence. He is bound to verify the regularity of the series of indorsements but not the signatures of the indorsers."

นั่นคือ ผู้ทรงไม่อาจถูกบังคับให้ต้องรับการใช้เงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน หากแต่ผู้ทรงยอมรับการใช้เงินดังกล่าวนี้ได้ หลักการนี้เป็นเช่นเดียวกันกับที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 942 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ที่ได้บัญญัติห้ามมิให้ผู้ทรงต้องถูกบังคับให้ต้องรับการใช้เงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน แต่กฎหมายไทยได้บัญญัติให้ผู้จ่ายที่ได้ใช้เงินไปก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดต้องเสี่ยงเคราะห์รับผลแห่งการใช้เงินนั้น ซึ่งยังเกิดปัญหาว่า "ด้วยความเสี่ยงเคราะห์ของตนเอง" มีความหมายเช่นใด และในกรณีใดที่ผู้จ่าย

³³ ลหฺรณ รัดนไพจิตร, อ้างแล้ว เชนอรรทที่ 7, น.213.

จะต้องรับผลแห่งความเสี่ยงเคราะห์ดังกล่าว ซึ่งในอนุสัญญากรุงเฮกได้บัญญัติไว้โดยชัดเจนกว่า
ว่าในกรณีที่ผู้จ่ายได้ใช้เงินไปก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินนั้น

1. ผู้จ่ายอาจจะต้องถูกไล่เบี้ยจากการใช้เงินก่อนวันถึงกำหนดใช้เงินนั้นได้
2. ผู้จ่ายอาจจะไม่ต้องถูกไล่เบี้ย ในกรณีที่ไม่ได้ใช้เงินไปโดยความหลอกลวง (ฉ้อฉล)
หรือได้ใช้เงินไปโดยปราศจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ดังนั้น หากผู้จ่ายได้ใช้เงินไปโดย
ฉ้อฉลหรือได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้จ่ายต้องรับผิดชอบในการใช้เงินไปก่อน หากเกิดความ
เสียหายขึ้น

3. ในการใช้เงิน ผู้จ่ายจำต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาด
สาย แต่ไม่จำต้องพิสูจน์ถึงความถูกต้องแท้จริงของลายมือชื่อของผู้สลักหลัง

ความในมาตรา 39 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ของการที่ผู้จ่ายต้องใช้เงินไว้ดังที่ได้บัญญัติไว้ใน
ในมาตรา 949 ซึ่งบัญญัติว่า

"ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 1009 บุคคลผู้ใช้เงินในเวลาถึงกำหนดย่อมเป็น
อันหลุดพ้นจากความรับผิด เว้นแต่ตนจะได้ทำการฉ้อฉลหรือมีความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
อนึ่งบุคคลซึ่งกล่าวนี้จำต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงว่าได้มีการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่
ไม่จำต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของเหล่าผู้สลักหลัง"

นั่นคือ

1. ต้องใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน และ
2. ต้องใช้เงินโดยปราศจากการฉ้อฉลหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
3. ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่ามีการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่จำต้องพิสูจน์
ถึงความถูกต้องแท้จริงของลายมือชื่อของผู้สลักหลัง

จึงจะถือว่าผู้ทรงได้ใช้เงินไปโดยชอบและจะเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดจากการใช้
เงินดังกล่าว

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความคิดเห็นว่าการพิเคราะห์ว่ากรณีใดผู้ใช้เงินไปก่อนวันที่ตัวแลก
เงินถึงกำหนด ต้องกระทำโดย "ด้วยเสียงเคราะห์ของตนเอง" นั้น ต้องพิจารณาโดยอาศัย
หลักเกณฑ์ตามมาตรา 39 วรรคสอง ของอนุสัญญากรุงเฮก มาอธิบายประกอบนั่นคือ ผู้จ่าย
อาจจะต้องถูกไล่เบี้ยจากการใช้เงินก่อนวันถึงกำหนดใช้เงินนั้นได้ แต่ในประเด็นว่าหากผู้จ่ายได้ใช้
เงินไปโดยมิได้ฉ้อฉลหรือปราศจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการ
สลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่จำต้องพิสูจน์ถึงความถูกต้องแท้จริงของลายมือชื่อ
ของผู้สลักหลัง ผู้จ่ายก็มิอาจได้รับความคุ้มครองหากเกิดความเสียหายจากการใช้เงินไป เพราะ

หากผู้จ่ายจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 949 ได้ ต้องเป็นกรณีผู้จ่ายได้ใช้เงินไปในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินเท่านั้น เนื่องจากในกฎหมายไทยนั้น แม้จะบัญญัติไว้ใกล้เคียงกับมาตรา 39 อนุสัญญากรุงเฮกก็ตาม แต่กฎหมายไทยก็ได้บัญญัติไว้ดังเช่นเดียวกันทุกประการ ดังนั้น จึงมีอาจบังคับใช้หลักเกณฑ์ตามมาตรา 39 แห่งอนุสัญญากรุงเฮกได้ทุกประการ ผู้จ่ายเงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินจึงไม่อาจอาศัยหลักเกณฑ์ตามมาตรา 949 เพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบอันเกิดจากการใช้เงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดได้

ในประเด็นปัญหานี้ท่านรองศาสตราจารย์สหธรณ์ รัตนไพจิตร ได้มีความเห็นว่า “คำว่า “ด้วยการเสี่ยงเคราะห์ของตนเอง” หมายความว่า ผู้จ่ายจะต้องรับผิดชอบหากมีความผิดพลาดจากการใช้เงินก่อนเวลาที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดนั้น”³⁴

โดยสรุปแล้ว หากผู้จ่ายได้ใช้เงินไปก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน ผู้จ่ายต้องกระทำด้วยเสี่ยงเคราะห์ของตนเอง หมายความว่า หากการจ่ายเงินไปก่อนวันถึงกำหนดใช้เงินนั้นเกิดความผิดพลาดขึ้นแล้ว ไม่ว่าผู้จ่ายจะได้ใช้เงินโดยปราศจากความข้อฉลหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและได้มีการสลักหลังอันไม่ขาดสายก็ตาม ผู้จ่ายก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองจากการใช้เงินนั้น ดังนั้นหากเกิดความบกพร่องผิดพลาดใด ๆ จากการใช้เงินดังกล่าว ผู้จ่ายก็ต้องถูกไล่เบี้ยจากบุคคลผู้ได้รับความเสียหายนั้น ซึ่งในประเด็นนี้ผู้เขียนเห็นว่าสามารถแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1. กรณีที่การใช้เงินก่อนนั้นเกิดขึ้นโดยที่ผู้ทรงตัวแลกเงินไม่มีข้อบกพร่องแห่งสิทธิแต่ประการใด และผู้จ่ายได้มีตัวแลกเงินนั้นไว้ในมือจนถึงวันที่ตัวแลกเงินดังกล่าวได้ถึงกำหนดใช้เงิน แม้จะได้มีการใช้เงินไปก่อนเวลาที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดก็ตามก็ถือว่าได้มีการใช้เงินตามตัวแลกเงินแล้ว และทำให้หนี้ตามตัวแลกเงินนั้นระงับสิ้นไป³⁵

2. กรณีผู้จ่ายได้ใช้เงินไปก่อนวันที่ตัวเงินถึงกำหนดใช้เงิน และผู้ที่ผู้จ่ายใช้เงินไปนั้นมิใช่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากมีผู้ที่นำตัวมาเรียกให้ใช้เงินนั้นได้ขโมยตัวมาจากผู้ทรง และได้ปลอมลายมือชื่อผู้ทรง โดยทำการสลักหลังลอยและโอนตัวให้แก่บุคคลอื่น ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. เป็นผู้ทรงตัวที่แท้จริง ถูกนาย ข. ขโมยตัวแลกเงินนั้นไปโดยนาย ข. ได้ปลอมลายมือชื่อของนาย ก. โดยทำการสลักหลังลอย และได้นำไปให้หนี้ค่าสินค้าให้แก่ นาย ค. และนาย ค. ได้โอนตัวต่อให้กับนาย ง. ดังนี้ หากต่อมาผู้จ่ายได้ใช้เงินให้แก่ นาย ง. ก่อนวันที่ตัวแลกเงินนั้นถึง

³⁴ เพิ่งอ้าง, น.213-215.

³⁵ เพิ่งอ้าง, น.213-215.

กำหนดใช้เงิน แม้ตอนใช้เงินตามตัวนั้นผู้จ่ายจะได้พิสูจน์ว่าตัวแลกเงินนั้นได้มีการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย โดยที่ผู้จ่ายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงความถูกต้องแท้จริงของลายมือชื่อของผู้สลักหลังก็ตาม และแม้ว่าผู้จ่ายจะได้ใช้เงินไปโดยปราศจากความฉ้อฉลหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 949 ก็ตาม หากผู้ทรงที่แท้จริงมาเรียกตัวคืนจากผู้จ่าย ผู้จ่ายก็ต้องคืนตัวให้กับผู้ทรงที่แท้จริง ผู้จ่ายจะอ้างว่าตนได้ใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้นและหลุดพ้นความรับผิดชอบได้ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 1008 เนื่องจากเป็นกรณีมีลายมือชื่อปลอมอันมิใช่การสลักหลังที่ไม่ขาดสายตามมาตรา 905 ผู้จ่ายจะอ้างว่าใช้เงินแล้วและหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามมาตรา 949 ไม่ได้ เพราะผู้จ่ายไม่ได้จ่ายเงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน และหากผู้ทรงนำตัวแลกเงินนั้นมาขึ้นให้ผู้จ่ายใช้เงินอีกครั้งเมื่อตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดใช้เงิน ผู้ทรงจำต้องใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้นอีกรอบหนึ่ง แต่หากเป็นกรณีล่วงเลยกำหนดเวลาใช้เงินตามตัวแลกเงินแล้ว หากผู้จ่ายได้รับรองตัวแลกเงินนั้น ผู้จ่ายต้องรับผิดชอบจ่ายเงินในตัวแลกเงินนั้นอีกครั้งเช่นกัน

ในกรณีที่ยกตัวอย่างนั้น หากเป็นการใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดการใช้เงิน หากผู้จ่ายใช้เงินไปโดยปราศจากความฉ้อฉลหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และได้พิสูจน์ว่าตัวแลกเงินนั้นได้มีการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย โดยที่ผู้จ่ายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงความถูกต้องแท้จริงของลายมือชื่อของผู้สลักหลังดังเช่นตามตัวอย่างดังกล่าวแล้วก็ตาม ผู้จ่ายก็จะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 949 ถือเป็นการใช้เงินโดยชอบ ผู้จ่ายสามารถมีสิทธิหักบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้ ดังนี้หากนาย ก. ผู้ทรงตัวที่แท้จริงจะใช้สิทธิเรียกร้องต้องใช้หลักเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามมาตรา 1336 เรียกเอาเงินคืนจากนาย ง. โดยที่นาย ง. สามารถนำสำเนาตัวแลกเงินไปไต่เบี่ยเอาจากบุคคลผู้สลักหลังตัวแลกเงินให้แก่ตน ได้แก่ นาย ค. ได้ หรือจะฟ้องเอากับนาย ข. ในมูลละเมิดก็ได้

3. ในกรณีที่นาย ก. ผู้ทรงตัวแลกเงินได้สลักหลังลอย และส่งมอบตัวให้แก่ นาย ข. หากต่อมา นาย ค. ได้ขโมยตัวแลกเงินมาจากนาย ข. และได้โอนตัวแลกเงินต่อให้แก่ นาย ค. และนาย ค. ได้สลักหลังและส่งมอบตัวแลกเงินนั้นต่อให้นาย ง. หากนาย ง. นำตัวแลกเงินนั้นไปขึ้นเงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินและผู้จ่ายได้ใช้เงินให้ไปนั้น ผู้จ่ายจะไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 949 เนื่องจากได้ใช้เงินไปก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินตามมาตรา 942 แต่ในกรณีนี้ผู้จ่ายได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเป็นการสลักหลังโดยเรียบร้อยไม่ขาดสายตามมาตรา 905 ผู้จ่ายจึงสามารถหักเอาจากบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้ แต่มีข้อสังเกตว่าหากนาย ก. ได้เรียกตัวดังกล่าวคืนจากนาย ง. ในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ในตัวตามมาตรา 1336 และได้นำตัวนั้นมาขึ้นเงินแก่ผู้จ่ายในวันที่ตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดใช้เงินอีกรอบ แม้ผู้จ่ายจะได้ใช้เงินไปโดยได้ตรวจสอบถึงการสลักหลังอันไม่ขาดสายแล้วก็ตาม ผู้จ่ายก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองตาม

มาตรา 949 และต้องจ่ายเงินให้แก่ นาย ก. ซ้ำอีกรอบ แต่หากเป็นกรณีล่วงเลยวันถึงกำหนดจ่ายเงินแล้ว หากผู้จ่ายได้รับรองตัวแลกเงินไว้ ผู้จ่ายก็ต้องใช้เงินตามคำรับรองใช้เงินในฐานะผู้รับรองอีก เช่นเดียวกัน

4. ในกรณีที่ นาย ข. ได้บังคับให้นาย ก. สลักหลังตัวให้แก่ตน โดยการให้ปิ่นจี้บังคับ ต่อมา นาย ข. ได้นำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินในวันก่อนที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินและผู้จ่ายได้ใช้เงินไป ผู้จ่ายจะอ้างความคุ้มครองตามมาตรา 949 มิได้ เพราะมิได้ใช้เงินไปในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนด แม้ตนจะได้ใช้เงินไปโดยปราศจากความฉ้อฉลหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและได้พิสูจน์ถึงการสลักหลังอันไม่ขาดสายแล้วก็ตาม หากต่อมานาย ก. ได้มาเรียกตัวคืนจากผู้จ่าย ผู้จ่ายต้องคืนตัวดังกล่าวให้ หากตัวนั้นยังไม่ถึงกำหนดใช้เงิน นาย ก. สามารถนำตัวนั้นมาให้ผู้จ่ายใช้เงินได้อีก หากล่วงเลยวันถึงกำหนดใช้เงินแล้ว หากผู้จ่ายได้รับรองตัวแลกเงินไว้ ผู้จ่ายต้องรับผิดชอบตามคำรับรองการใช้เงินของตนอีก โดยในกรณีนี้ผู้จ่ายสามารถเรียกเงินคืนจาก นาย ข. ในฐานะละเมิดได้

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปแล้วหากผู้จ่ายได้ใช้เงินไปก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน ผู้จ่ายต้องทำด้วยความเสี่ยงเคราะห์ของตน คือหากมีการบกพร่องจากการใช้เงินดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นกรณีมีลายมือชื่อปลอม มีการสลักหลังตัวแลกเงินปลอม ฯ ผู้จ่ายอาจถูกไล่เบี้ยจากการนั้น คือ ต้องใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้นในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินได้อีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น คำว่า "ด้วยเสี่ยงเคราะห์ของตนเอง" จึงหมายความว่า หากการจ่ายเงินไปก่อนวันถึงกำหนดใช้เงินนั้น เกิดความผิดพลาดขึ้นแล้ว ไม่ว่าจะผู้จ่ายจะได้ใช้เงินโดยปราศจากความฉ้อฉลหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและได้มีการสลักหลังอันไม่ขาดสายก็ตาม ผู้จ่ายก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองจากการใช้เงินดังกล่าว และไม่ถือว่าเป็นการใช้เงินโดยชอบและไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 949